VAN LIQUIDATIEBONUS TOT LIQUIDATIERESERVE

Van liquidatiebonus tot liquidatiereserve

Enige kritische kanttekeningen

Dirk Deschrijver

INTERSENTIA

Antwerpen – Gent – Cambridge

Van liquidatiebonus tot liquidatiereserve. Enige kritische kanttekeningen
Dirk Deschrijver

© 2020 Lefebvre Sarrut Belgium NV
Hoogstraat 139/6 – 1000 Brussel
Verantwoordelijke uitgever: Paul-Etienne Pimont, Lefebvre Sarrut Belgium NV

ISBN 978-94-0001-269-1
D/2020/7849/131
NUR 826
Gedrukt in België

Lay-out: Crius Group, Hulshout

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Ondanks alle aan de samenstelling van de tekst bestede zorg, kunnen noch de auteurs noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze uitgave zou kunnen voorkomen.

Dit boek is eveneens digitaal beschikbaar op www.stradalex.com en www.jurisquare.be.

Reeds verschenen in de Bibliotheek Fiscaal Recht

- ☐ Jean-François Lycops, Nancy De Beule en Lode Agache, *Inbreng van een algemeenheid van goederen of een tak van werkzaamheid, Boekhoudkundige en fiscale aspecten*, 2003, 346 blz.
- ☐ Jan Verstappen, *Erfpacht, opstal en vruchtgebruik*, 2004, 114 blz.
- ☐ Henri Vandebergh, *De geschillenprocedure inzake BTW*, 2005, 174 blz.
- ☐ Alain Claes, *BTW-carrousel. De fiscaal- en strafrechtelijke aanpak en de gevolgen voor de organisatoren, medeplichtigen en hun afnemers*, 2005, 296 blz.
- ☐ Wim Vandenberghe, *De notionele intrestaftrek. Een denkbeeldige werkelijkheid*, 2006, 128 blz.
- ☐ Bruno Vanermen, *Verjaring inzake directe belastingen en BTW*, 2008, 170 blz.
- ☐ Chantal Hendrickx en Marc Vandendijk, *Aanvullende Pensioenen, Een fiscaal-juridische analyse vanuit Belgisch en Europees perspectief*, 2008, 322 blz.
- ☐ Nancy De Beule, Christophe Rapoye en Bart Caluwe, *Splitsingen en partiële splitsingen*, 2009, 612 blz.
- ☐ Brent Springael, Benoit Van Asbroeck, Kim Van de Velden, *Aftrek voor octrooi-inkomsten, geanalyseerd en vergeleken*, 2010, 254 blz.
- ☐ Dirk Deschrijver, *Het fiscale loonbegrip*, 2010, 372 blz.
- ☐ Eric Warson, *Invulling en precedentswaarde van rulings*, 2011, 230 blz.
- ☐ Nancy De Beule, Christophe Rapoye, Bart Caluwe, *Splitsingen en partiele splitsingen, Boekhoudkundige en fiscale aspecten na de fiscale Fusiewet van 11 december 2008*, Tweede herziene druk, 2013, 798 blz.
- ☐ Nancy De Beule, Lode Agache, Christian Van Craeyvelt, *Inbreng van een algemeenheid van goederen of een tak van werkzaamheid – Boekhoudkundige en fiscale aspecten*, herziene editie, 2016, 448 blz.
- ☐ Hanno Decoutere en Mark Delboo, *De algemene antimisbruikbepaling en successieplanning*, 2016, 230 blz.
- ☐ Niels Bammens, *Dubbelbelastingverdragen en fiscaal relevante investeringsverdragen met ontwikkelingslanden*, 2016, 218 blz.
- ☐ Chantal Hendrickx en Marc Vandendijk, *Aanvullende pensioenen. Een fiscaal-juridische analyse vanuit Belgisch en Europees perspectief – Herziene editie*, 2017, 422 blz.
- ☐ Stephan Janssens en Philippe Bielen (eds.), *Het Belgisch standaardmodel van dubbelbelastingverdrag. Een artikelsgewijze commentaar*, 2018, 861 blz.
- ☐ Bart Desmet, Pieter-Jan Wouters, Mathias Van Den Bosch, *Grensoverschrijdende zetelverplaatsingen*, 2018, 144 blz.
- ☐ Brent Springael, *Aftrek voor innovatie-inkomsten*, 2019, 431 blz.
- ☐ Hanno Decoutere, *De algemene antimisbruikbepaling en successieplanning*, 2020, 278 blz.

VOORWOORD

Aanleiding tot het schrijven van deze bijdrage zijn twee rechterlijke beslissingen, nl. een vonnis van de ondernemingsrechtbank van Oost-Vlaanderen te Gent afdeling Dendermonde van 23 september 2019 en een arrest van het hof van beroep te Antwerpen van 4 november 2019 (zie: *infra*, nr. 58). De eerste beslissing handelde zelfs niet over de liquidatiebonus of de liquidatiereserve, maar betrof een dispuut tussen de aandeelhouder en de gerechtelijke vereffenaar van een vennootschap over het niet tijdig uitkeren van een voorschot op de liquidatiebonus (met fiscaal vermeend nadelige gevolgen). De tweede beslissing ging meer bepaald over het niet inhouden van roerende voorheffing op de liquidatiebonus door de vereffenaar van twee vennootschappen. In eerste instantie was het de bedoeling deze beslissingen van een noot te voorzien in het *Tijdschrift voor Rechtspersoon en Vennootschap/Revue Pratique des Sociétés*. Bij nader toezien leek echter – om de betekenis van deze beslissingen ten volle te kunnen situeren – een ruimere behandeling van het onderwerp nuttig, gelet ook op recente wetgevende activiteit. Geleidelijk kwam ook de vaststelling naar voor dat een grondig rechts- en wetshistorische onderzoek zich eveneens opdrong, in het bijzonder wat betreft de taxatie van de liquidatiebonus. Men zou kunnen opwerpen dat zulk onderzoek voor de praktijkjurist nu niet meteen nuttig is. Echter kan in een geschil enkel een volledige kennis van zaken inzake de toepasselijke regels – en dus eveneens op historisch vlak – leiden tot het ontwikkelen van trefzekere argumenten. Het blijft ook altijd nuttig te weten door welke beginselen en fundamentele gezichtspunten de wetgever hier al dan niet werd beïnvloed, zonder welke volgens de Nederlandse hoogleraar Hendrik Jan Hofstra[1] een *consistente en uitvoerbare belastingheffing*, zomede haar alom gevraagde *vereenvoudiging*, onmogelijk zouden zijn. Zoals meegedeeld in de publiciteit van de uitgever biedt de *Bibliotheek Fiscaal Recht* de praktijkjurist een thematisch opgebouwde verzameling werken over alle deelaspecten van het fiscaal recht. Het dient ook te gaan om beknopte en vlot hanteerbare, maar niettemin diepgaande en kwalitatief hoogstaande fiscaal-juridische monografieën rond welomlijnde topics die nauw aansluiten bij de rechtspraktijk. Deze bijdrage is dan ook niet een loutere compilatie van wetteksten, administratieve en andere commentaren (niet enkel het "*hoe*"), maar doet een weliswaar bescheiden poging om inzake dit onderwerp enige zaken te verklaren en te duiden (dus ook het "*waarom*").

---

1 Zie: H.J. Hofstra, "Belastingvereenvoudiging en belastingstructuur" in *Van Dijck Bundel*, Deventer, Fed, 1989, 201.

Maar deze bijdrage werd ook geschreven en afgerond in een door het SARS-COV-2 virus ten volle ontstane economische en politieke crisis. Zo werd de invloed hiervan in België ook al snel zichtbaar.[2] De minister van Financiën (hiertoe aangespoord door de Europese Centrale Bank) riep bedrijven en financiële instellingen op om in 2020 geen winst meer uit te keren (dus in het algemeen en niet beperkt tot bijvoorbeeld kleine vennootschappen) ten einde het eigen vermogen niet al te zeer te verzwakken. De roerende voorheffing op dividenden bracht in 2019 nog ca. 2.700.000.000 EUR op.[3] De uitkering van winst zal naar alle waarschijnlijkheid in 2020 ook afnemen. Door de verplichte verminderde activiteit van talloze bedrijven zal naar verwachting de belastbare basis in de vennootschapsbelasting ook verminderen. Het moge ook voor eenieder duidelijk zijn dat ter bestrijding van die crisis een specifiek fiscaal crisisbeleid vereist is.[4] Echter lijkt het eerste hier behandelde onderwerp, nl. de liquidatiebonus daar in eerste instantie aan te ontsnappen. De maatregelen tot bijvoorbeeld een uitstel van betaling inzake de bedrijfsvoorheffing en btw gaan in wezen uit van liquiditeitsproblemen die zich stellen voor bedrijven in een "*going-concern*"-context, ook al worden wat die tijdelijke maatregelen betreft in het (vrijwel onleesbare) bijzondere-machtenbesluit nr. 7 "*houdende bijkomende steunmaatregelen inzake vennootschapsbelasting, rechtspersonenbelasting, belasting niet-inwoners, personenbelasting, belasting over de toegevoegde waarde, bedrijfsvoorheffing, registratierechten en retributies*" van 9 april 2020[5] ontbonden vennootschappen in vereffening daarvan niet uitdruk-

---

2 De BTW-ontvangsten van maart 2020 lagen 60% (ca. 1.300.000.000 EUR) onder het niveau van maart 2019. De bedrijfsvoorheffing was ook met ca. 1.000.000.000 EUR gedaald. De voorafbetalingen van de bedrijven daalden ook met 30%, ca. 2.000.000.000 EUR minder (*Belga* 1 mei 2020). Zo werd inzake de mogelijke budgettaire repercussies van het SARS-COV-2 virus geschreven: "*La situation est historique: un déficit budgétaire de 24 milliards, cela représente 5% du PIB belge. Sans précédent et très loin de la barre de 3% fixée par l'Europe*" ("Conjoncture. Un déficit de 24 milliards cette année, voire pire encore si le confinement se poursuit", *La Libre Belgique* 6 april 2020). Daarbij werd uit het oog verloren dat het totaal saldo in procenten van het bruto nationaal product van het begrotingssaldi op kasbasis (met schuldaflossing) voor 1975 gelijk was aan 6,4%, voor 1976 aan 6,8%, voor 1977 aan 7,4%, voor 1978 aan 7,7%, voor 1979 aan 8,7% en voor 1980 zelfs aan 10,8% (R. Boelaert, "Het budgettaire beleid. 1953-1980" in *Geschiedenis van de openbare financiën in België, Deel IV-2, De periode 1950-1980*, Brussel, Bruylant, 1988, 516, Tabel 2). Dit had toen ook zijn gevolgen op de tarieven inzake de belasting op de liquidatiebonus, welke in die periode vrij hoog waren (zie ook: *infra*, nr. 73). Zie ook nog: J. Faniel en C. Sägesser, *La Belgique entre crise politique et crise sanitaire (mars-mai 2020)*, Brussel, C.R.I.S.P., 2020, 18 e.v.; en F. Collon, "Droit fiscal et Covid-19", *JT* 2020, 380.

3 Zie: "Schrapping dividenden slaat extra gat in begroting", *De Tijd* 31 maart 2020; ook nog: "Parijs claimt miljarden-dividend BNP Paribas Fortis", *De Standaard* 1 april 2020; "BNP Paribas Fortis staat met rug tegen de muur over dividend", *De Tijd* 2 april 2020; "Belgische bedrijven hakken bijna 1,5 miljard euro dividenden weg", *De Tijd* 2 april 2020; "Banken. Na dividend moeten banken nu ook van bonussen afzien", *Het Financieele Dagblad* 2 april 2020; "BNP Paribas Fortis keert geen dividend uit over 2019", *De Tijd* 3 april 2020.

4 Zie bijvoorbeeld voor Nederland: L. Stevens, "Fiscaal crisisbeleid moet onnodige economische schade door het coronavirus indammen", *Het Financieele Dagblad* 24 maart 2020; en ook: R. Roerink, "(Her)verdeling van de coronarekening?", *Het Financieele Dagblad* 14 april 2020.

5 *BS* 24 april 2020. Zie ook: J. Van Dyck, "Uitstel betalings- en indieningstermijnen: gegoochel met data", *Fiscoloog* 2020, nr. 1655, 6. Door de Belastingdienst zou inzake waardeverminde-

kelijk uitgesloten. Overigens is wel de vennootschapsbelasting, maar niet de roerende voorheffing, voorwerp van dit besluit. De vraag kan ook rijzen in hoeverre het nog aangewezen is in deze tijden een liquidatiereserve aan te leggen? In de zitting van 24 april 2020 van de Kamercommissie voor Financiën en Begroting[6] werd door de minister van Financiën Alexander De Croo ook nog het volgende medegedeeld: "*Zoals u weet hebben wij een wetsontwerp met betrekking tot de voorafbetalingen, waaraan ik een aantal voorwaarden heb gekoppeld. De eerste voorwaarde is dat men tussen 12 maart en 31 december 2020 geen dividenduitkering, geen aankoop van eigen aandelen en geen vermindering van het eigen vermogen mag doorvoeren om gebruik te kunnen maken van de flexibiliteit die wij willen bieden op het gebied van voorafbetalingen. Ik zal daar ook voorwaarden aan toevoegen met betrekking tot belastingparadijzen. Die voorwaarden zullen betrekking hebben op moeder- en dochterondernemingen van deze bedrijven. Dat wil zeggen dat bedrijven die bijvoorbeeld significante aandeelhouders hebben die gevestigd zijn in belastingparadijzen*[7] *of dochters die gevestigd zijn in belastingparadijzen, deze voorwaarden krijgen opgelegd*" (eigen onderstreping). Eén en ander werd nader voorzien in artikel 7, lid 2 van de wet van 29 mei 2020 "*houdende diverse dringende fiscale bepalingen ten gevolge van de COVID-19 pandemie*".[8] Ook was er nog een wetsontwerp van 5 juni 2020 "*houdende fiscale bepalingen ter bestrijding van de economische gevolgen van de COVID-19-pandemie*"[9], waarin inzake de vennootschapsbelasting drie nieuwe stelsels werden voorzien, nl. (a) een vrijstelling voor toekomstige beroepsverliezen geleden door belastingplichtigen die onderworpen zijn aan de personenbelasting of de belasting niet-inwoners/natuurlijke personen (art. 2 e.v.)[10]; (b) een vrijstelling ook in die zin ter versterking van de solvabiliteit

---

ringen op handelsvorderingen ook enige soepelheid aan de dag gelegd worden (omzendbrief nr. 2020/C/45 van 23 maart 2020).

6 *Vr. en Antw.* Kamercommissie Financiën en Begroting 2019-20, 22 april 2020, COM 161, 16.

7 De vraag kan inderdaad gesteld worden of dit een werkzame regel kunnen zijn? En hoe dit vast te stellen? Zie ook: M. Delanote ("Opinie. Over belastingparadijzen, echte fiscale zondaars en coronasteun", *De Tijd* 30 april 2020). Het door deze auteur voorgestelde alternatief lijkt echter al evenzeer onwerkbaar te zijn: "*Eerder dan telkens (en vaak zeer ongenuanceerd) te gaan focussen op die vermaledijde belastingparadijzen, dient vooral het kerndebat te worden gevoerd. Dat zou beperkt moeten zijn tot de vraag of, en zo ja, hoe vermeden kan worden dat steun wordt gegeven aan wie de publieke middelen op een effectief oneerlijke of kunstmatige wijze aan de schatkist heeft geprobeerd te onttrekken. Vanuit die invalshoek kan dan ook gepleit worden om het behoud van allerhande steunmaatregelen afhankelijk te maken van een bewijs van 'fiscaal goed gedrag en zeden'. Dit zou dan kunnen betekenen dat elke steunmaatregel die een onderneming of burger zou hebben genoten van overheidswege en gedurende een voldoende lange termijn kan worden teruggevorderd, voor zover en in de mate uiteraard dat de betrokkene zich (nadat de steun werd toegekend) schuldig heeft gemaakt aan enig handelen dat maatschappelijk wordt veroordeeld en dat in de opzet ervan tot doel had de belangen van de schatkist te schaden*"). In de kern beschouwd, zou dan de sluiting van een vereffening van een ontbonden vennootschap vrij lang op zich kunnen laten wachten ….

8 *BS* 11 juni 2020.

9 *Parl.St.* Kamer 2019-20, nr. 1309/001.

10 Door de Kamercommissie voor Financiën en Begroting werd op 9 juni 2020 ook een alternatief wetsvoorstel onderzocht "*tot invoering van een 'vervroegde verliesaftrek' en een belastingkre-*

en het eigen vermogen van de vennootschappen ten gevolge van de COVID-19 pandemie (art. 17 e.v.); en (c) een zgn. "*wederopbouwreserve voor vennootschappen*" (art. 29 e.v.). De in (a) en (b) genoemde onderdelen vonden hun weg in de wet van 23 juni 2020 "*houdende fiscale bepalingen ter bevordering van de liquiditeit en solvabiliteit van ondernemingen in het kader van de bestrijding van de economische gevolgen van de COVID-19-pandemie*".[11] Het in (c) genoemde onderdeel werd goedgekeurd door de Kamercommissie voor Financiën en Begroting op 7 juli 2020, maar echter niet tijdens de plenaire zitting van de Kamer op 15 juli 2020 (zie: *infra*, nr. 209). Te vermelden valt ook nog een wetsontwerp "*houdende diverse dringende fiscale bepalingen ten gevolge van de COVID-19-pandemie (CORONA III)*".[12] Bij het afsluiten van deze bijdrage was dit ontwerp nog geen wet geworden.

Voor beleggers zou het uitkeren van winst hoe dan ook minder aantrekkelijk kunnen worden.[13] Een aantal zgn. "*ethische principes*" maken ook hun opwachting in het Belgisch belastingrecht. De wetgever gaat zelfs de weg op in bepaalde gevallen dividenduitkeringen geheel aan banden te leggen. Zelfs tijdens de Tweede Wereldoorlog ging de wetgever inzake de beperking van de uitkering van winst niet zover (zie: *infra*, nr. 75).[14] Hoe dan ook het valt aan te nemen dat deze economische en politieke crisis op termijn, wanneer de zgn. "*90%*"-economie[15] nog enige tijd zou aanhouden, tot meer faillissementen, maar minder vrijwillige ontbindingen en vereffeningen van vennootschappen, en dus ook tot lagere (en latere) liquidatieboni zou kunnen leiden, en per slot van rekening in elk geval tot lagere belastingopbrengsten, zo ook inzake de roerende voorheffing.

Mijn dank gaat nog uit naar Werner Heyvaert (AKD Advocaten), welke bereid werd bevonden een ontwerp van deze bijdrage kritisch door te nemen, en ook naar Jasper Van Eetvelde (PhD Researcher, Jan Ronse Instituut voor Vennootschaps- en Financieel Recht) voor de gegeven toelichting inzake het vennootschapsrecht. Tevens gaat nog dank naar mijn echtgenote Martine Léonard voor de ondersteuning tijdens deze eerder ontrafelende zoektocht.

Dirk Deschrijver
Brasschaat
17 juli 2020

---

diet in verband met de verliezen van het jaar 2020 als gevolg van de COVID-19-crisis", zoals ingediend door de politieke partijen "*socialistische partij anders*" en de "*Parti Socialiste*" (*Parl. St.* Kamer 2019-20, nr. 1312/001), dat het echter niet tot een wet bracht.

11 *BS* 1 juli 2020.

12 *Parl.St.* Kamer 2019-20, nr. 1390/001.

13 "Financiële sector. Beleggers: bedrijven moeten grotere buffers hebben", *Het Financieele Dagblad* 11 mei 2020.

14 "Groen licht voor fiscale bazooka voor bedrijven", *De Tijd* 9 mei 2020.

15 *The Economist* 2 mei 2020.

INHOUD

Voorwoord vii

Inleiding 1

Hoofdstuk 1.
De liquidatiebonus 11

Afdeling 1. Begrip 14
§ 1. Het patentrecht 15
§ 2. De wet van 1 september 1913 19
§ 3. De wet van 29 oktober 1919 22
§ 4. De wet van 20 november 1962 27
§ 5. De wet van 28 december 1983 30
§ 6. De wet van 22 december 1989 34
§ 7. De periode tot aan de wet van 24 december 2002 37
§ 8. De wet van 24 december 2002 40
§ 9. De huidige bepalingen inzake de taxatie van een liquidatiebonus 45
§ 10. Conclusie 55
Afdeling 2. De schuldenaars 55
§ 1. De vennootschap in vereffening 56
§ 2. De natuurlijke persoon aandeelhouder 57
§ 3. De vereffenaar? 59
§ 4. Conclusie 73
Afdeling 3. *Ne bis in idem*? 74
§ 1. Economische literatuur 75
§ 2. De wet van 29 oktober 1919 76
§ 3. De wet van 3 augustus 1920 77
§ 4. De wet van 17 juni 1938 79
§ 5. Het besluit van 10 juli 1941 80
§ 6. Het besluit van 22 september 1941 81
§ 7. De wet van 20 augustus 1947 83
§ 8. De wet van 20 november 1962 84
§ 9. De wet van 28 december 1983 85
§ 10. De wet van 23 oktober 1991 86
§ 11. Conclusie 89

Afdeling 4. De tarieven 90
§ 1. De vennootschap in vereffening 90
§ 2. De natuurlijke persoon aandeelhouder 93
§ 3. Conclusie 97
Afdeling 5. Wanneer is de roerende voorheffing op een liquidatiebonus verschuldigd? 97
§ 1. Tijdstip van sluiting van de vereffening 98
§ 2. Voorschotten op een liquidatiebonus 101
§ 3. Conclusie 112
Afdeling 6. Simulatie? 112
Afdeling 7. Keuze van de minst belaste weg? 115
§ 1. Algemene antimisbruikbepaling 116
§ 2. Geen bijzondere antimisbruikbepaling 120
Afdeling 8. Een te hoog bedrag aan belastingen op een liquidatiebonus is betaald 121
Afdeling 9. Een te laag bedrag aan belastingen op een liquidatiebonus is betaald 124
Afdeling 10. Conclusie 125

Hoofdstuk 2.
De interne liquidatie 129

Afdeling 1. Begrip 131
§ 1. Vermindering van belaste reserves 134
§ 2. Dividenduitkering 139
§ 3. Kapitaalverhoging 140
§ 4. Latere kapitaalvermindering 145
§ 5. Conclusie 149
Afdeling 2. Grondwettelijk hof 149
Afdeling 3. Simulatie? 150
Afdeling 4. Keuze van de minst belaste weg? 150
§ 1. Algemene antimisbruikbepaling 150
§ 2. Bijzondere antimisbruikbepaling 152
Afdeling 5. Conclusie 155

Hoofdstuk 3.
De liquidatiereserve 159

Afdeling 1. Begrip 159
§ 1. Kleine vennootschap 162
§ 2. Uit de boekhoudkundige winst na belasting 169
§ 3. Overboeking naar het passief 171
§ 4. Geen grondslag voor enige beloning of toekenning 172

§ 5. "FIFO"-principe 173
§ 6. Opgave 173
§ 7. Conclusie 173
Afdeling 2. Afzonderlijke aanslag 174
§ 1. Begrip 174
§ 2. Grondslag 175
§ 3. Tarief 176
§ 4. "Stand-alone"-heffing 176
§ 5. Conclusie 176
Afdeling 3. Aanwending 176
§ 1. Vóór de ontbinding van de vennootschap 177
§ 2. Na de ontbinding van de vennootschap 182
§ 3. Conclusie 183
Afdeling 4. *Ne bis in idem* 183
Afdeling 5. Simulatie? 183
Afdeling 6. Keuze van de minst belaste weg? 184
§ 1. Algemene antimisbruikbepaling 184
§ 2. Geen bijzondere antimisbruikbepaling 190
Afdeling 7. *Quid* met de liquidatiereserve? 190
§ 1. Overgang van de vennootschapsbelasting naar de rechtspersonenbelasting 191
§ 2. Moeder-dochterfusie 192
§ 3. Partiële splitsing 193
Afdeling 8. Conclusie 193

Hoofdstuk 4.
De bijzondere liquidatiereserve 197

Afdeling 1. Begrip 197
Afdeling 2. Grondwettelijk Hof 198
Afdeling 3. Conclusie 201

Slotbeschouwingen 205

Naschrift. De alsnog ingevoerde zgn. "*Wederopbouwreserve*"? 211

Bijlagen 223